

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,-. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,- te voldoen.

OOK DE KERKEN HEBBEN BEZWAAR

Nadat het geruime tijd stil is geweest rondom het ontwerp-omroepbestel van minister Cals, heeft de voorzitter van het I.K.O.R., het Interkerkelijk Overleg in Radio-aangelegenheden onlangs in een toespraak op de Oecumenische Dag in Amersfoort er aandacht aan besteed. Men kent de situatie: kort voor het optreden van de huidige regering is de toenmalige staatssecretaris van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen met een reeds lang aangekondigd ontwerp gekomen, dat de definitieve regeling van de verdeling der zendtijd bevatte. Omdat daarbij de humanisten vergeten waren, opzettelijk mogen we misschien wel zeggen, is de Humanistische Luisterkring opgericht, teneinde kracht bij te zetten aan de eis, ook voor humanistische uitzendingen bescheiden zendtijd beschikbaar te stellen.

Door welke oorzaak dan ook, is het ontwerp tot op heden nog niet door de 2e Kamer in behandeling genomen en de aandacht is er daarom niet meer zo uitdrukkelijk op gevestigd. Hoewel zich nog regelmatig leden van de Luisterkring aanmelden, schijnt de oorspronkelijke verontwaardiging over de voorgestelde discriminatie enigszins geluwd te zijn.

Ten onrechte overigens, want zolang het voorstel niet wordt gewijzigd of ingetrokken blijft het door ons gesignaleerde gevaar bestaan en is het nodig er de aandacht op te vestigen en er zich tegen te verzetten. De voorzitter van het I.K.O.R., Mr. Mulderije, heeft in zijn rede uit de doeken gedaan, dat ook voor de kerken aan het ontwerp nog al wat bezwaren kleven. Volgens een krantenverslag zou hij zelfs hebben gezegd, dat deze omroepwet voor de kerken onaanvaardbaar is, omdat ook de kerken afhankelijk blijven van de bereidheid der om-

roepverenigingen om wat van hun zendtijd beschikbaar te stellen. Zendtijd is volgens hem zendtijd van het gehele volk en niet van de omroeporganisaties. In dit verband wees hij ook op het rapport van de V.P.R.O., waarin een nationale omroep geschetst wordt.

Op dat rapport zullen we ongetwijfeld nog wel eens terugkomen, de discussie hierover moet eigenlijk nog beginnen. Maar wat wel van belang is, is de suggestie van Mr. Mulderije, die van mening is, dat er op brede basis een gesprek over het zendtijdprobleem gevoerd zou moeten worden voordat het ontwerp in de Kamers komt. En aan dat gesprek zouden ook de humanisten deel moeten nemen.

Wij weten niet, of het zover komt en men daartoe bereid is. Van onze kant bestaat geen bezwaar, ook al hebben we sedert ons congres in april 1959 voldoende duidelijk gemaakt, wat wij als minimum eis menen te mogen stellen. We zien echter in het voorstel, om aan het voorgestelde gesprek deel te nemen een bevestiging van het feit, dat wij er goed aan hebben gedaan, onze Luisterkring op te richten en daardoor zij, die op het humanistische kwartiertje prijs stellen, de gelegenheid te geven, dit onomwonden te kennen te geven.

Opvallend is overigens, dat de voorzitter van het I.K.O.R. in 1960 de humanisten belangrijk genoeg vindt om ze als gesprekspartners te zien. Want in 1951 stond Mr. Mulderije, die toen Minister van Justitie was, bij de behandeling in de Kamer van de vraag of bij de geestelijke verzorging van gevangenen ook humanisten dienden te worden ingeschakeld, nog op het standpunt, dat hier voor het Humanistisch Verbond geen taak lag, omdat het slechts „stenen voor brood” zou kunnen geven.

lezingen voor de radio

zo. 25 sept.	VARA	9.45 uur	P. H. Dubois: „Avonturen van het humanisme: de eeuw van Voltaire”.
zo. 2 okt.	VARA	9.45 uur	Prof. Dr. Libbe van der Wal: „En wat zegt een humanist daarvan?”
di. 4 okt.	AVRO	16.45 uur	Mevr. A. J. Groenman-Deinum: „Zij leiden een eigen leven”.
zo. 9 okt.	VARA	9.45 uur	Prof. Dr. D. Loenen: „Marcus Aurelius de wijsgeer op de troon”.
zo. 16 okt.	VARA	9.45 uur	Dr. H. Bongers: „Geen troost, maar niet troosteloos”.
zo. 23 okt.	VARA	9.45 uur	P. A. Pols: titel nog niet bekend.

DE WIJNPERS

Bij mij thuis zijn we in het onschatbare bezit van een kleine tuin — iets waarvan we de hele zomer uitbundig profiteren.

We zaten er met wat gasten op een ochtend koffie te drinken. „Onze burens”, zei iemand, „zijn naar Spanje geweest, twee weken met hun wagentje en een tent”.

Ik dacht aan m'n vriendin, die dit jaar met 'r vakantie naar Griekenland gaat en aan onze eigen burens wier zoon bezig was op de scooter tot in Marokko te trekken.

Dat is allemaal heel gewoon geworden — het zijn de gewone mensen die deze enorme reizen ondernemen. Men spaart er graag voor en stelt er een soort van eer in met het gespaarde zover mogelijk te komen.

Er ligt een ontzaglijke bekoring in dit alles. De wereld is bezig open te gaan. Voorlopig nog, dunkt me, vooral als een plaatjesboek. Vreemde landen, waarvan de aanblik sterk verschilt van het onze, boeien al onweerstaanbaar bij het alléén maar erdoor rijden, zonder dat je nog iets afweet van de mensen, die er wonen en de dingen die er zich afspelen. Vreemde mensen, wier taal — ondanks Linguaphone en reisleerboekje — grotendeels onverstaanbaar is en met wie het contact daardoor vrijwel ontbreekt, zijn toch interessant vanwege de honderden-één van ons verschillende details. Achter die andere uiterlijkheden ligt de verwante menselijkheid verscholen, die we vermoeden en soms zien, uit een blik, een gebaar, een lach of een snauw. Het is vreemd en toch vertrouwd, een mengeling van nieuwe en eigenlijk van ouds bekende dingen, van aantrekkelijkheden en van zaken, die we verwerpen. Hoe meer we er van zien, hoe meer het ons trekt. We blijven niet tevreden met het plaatjesboek alléén, 't is niet meer uitsluitend de behoefte naar het zien van het héél-andere die ons drijft. Men wil iets mee-beleven in de vreemde, wat ervaring en kennis rijker worden.

Langzamerhand krijgen we een schat van leuke verhalen over beleefde avonturen en veelal staan daarin als hoogtepunten de echte contacten met de mensen uit het andere land: we konden op een avond niet verder en toen bood in het piepkleine dorp, waar zelfs geen hotelletje was, de smid ons z'n eigen slaapkamer aan. Ineens sliepen we in zo'n oeroud houten huis, waarin je nooit gedacht had te zullen komen.

De Bürki's, waar we de kamers met dat prachtige uitzicht huurden, komen dit jaar zelf naar Holland en logeren bij ons. Bij de Dubois', die verleden jaar naast ons stonden op het kampeerterrein in Sarlat, gaan we in augustus aan.

Boeiend en aardig, en vooral erg verfrissend allemaal — maar toch eigenlijk alleen de oppervlakte rakend. Een soort spel, met oneindig meer gevarieerde spelmogelijkheden dan we vroeger bezaten, maar niet rakend de eigenlijke dingen van onszelf. Er is geen sprake van, dat we écht zouden willen ruilen met de Oostenrijkse smid, we zouden onmogelijk kunnen wennen in zo'n vreemd dorp en als we dan in augustus bij de Dubois' zijn geweest keren we tien tegen één huiswaarts in de overtuiging dat de sfeer van zo'n Frans gezin ons toch eigenlijk te zakelijk is,

of te ongezellig, of nog erger...

Werkelijk iets volkomen nieuws en vreemds gaan beginnen? De tegenkant van het gevoel „Toch gezellig weer thuis te zijn” — dat we allen na de reis kennen — is het besef, hetzij vaag of ineens heel scherp, van wat een definitieve ontworteling zou kunnen betekenen. Losgerukt worden, door welke oorzaken dan ook, van de vertrouwde omgeving met de redelijke zekerheden die de meesten van ons wel hebben weten te verwerven, kan plotseling als een schrikbeeld voor ons staan, juist dóór de kennismaking met „de vreemde”, boeiend weliswaar als plaatjesboek, maar schrikbarend als mogelijke levenssfeer.

Overdreven? U meent dat U over de wereld zoudt kunnen trekken en overal wonen, U aanpassend aan zeden en gebruiken, Uzelf blijven en een eigen plaats vinden, kortom U er overal wel doorslaan? Eigenlijk trekt U dat en U meent, dat het zo ook zou moeten zijn: heenstappend over de grenzen die immers eigenlijk al zo fictief zijn, zou men in de wijd open wereld de veel meer gevarieerde contacten kunnen gaan zoeken die er bijvoorbeeld in een naar eenheid groeiend Europa tussen mensen van zeer verschillende stam te vinden zijn. Men zou z'n arbeid willen inpassen in een arbeidsgemeenschap elders en achter zich laten de kleinheid en bekrompenheid van de dagelijkse dingen waartussen men gedoemd is te verkeren.

En toch zéker — zo zou men zichzelf waarschijnlijk al spoedig corrigeren, wetend hoezeer men met duizend banden van plicht en last, liefde en haat aan de eigen kleine kring gebonden is — zouden onze kinderen vrij en onbelast die wijde wereld in moeten trekken en hun arbeid geven waar die nodig is: in gebieden waar honger heerst, of waar technische achterstand is; ergens waar een volk voor z'n vrijheid vecht — of waar de wetenschap gediend kan worden. Zulke gedachten gaan door ons heen als we in Portugal of Zuid-Italië ons verbaasd afvragen of dit eigenlijk ook nog West-Europa is, als Griekenland naast de luister van de oude Helleense cultuur de onmacht tot de opheffing van de hedendaagse armoede ten toon spreidt en als in Joegoslavië het probleem van de geestelijke onvrijheid naast de stijgende welvaart acuut blijkt.

Het zou toch wel eens zó kunnen zijn dat, ondanks het feit dat we menen van de concrete, immers zelf aanschouwde werkelijkheid uit te gaan, we eigenlijk bezig zijn met vakantie-dagdromen. Een charmante buitenkant die ons aanspreekt en wat prettig idealisme, dat we er zelf aan toevoegen, vormen bruikbare elementen voor een acceptabele vakantiedroom. Maar die heeft weinig te maken met een werkelijke radicale omschakeling van het eigen leven. Wegtrekken, de vreemde in, voor goed, betekent een diepe en intense voorbereiding op wat innerlijk zal moeten worden verwerkt. Dat is iets anders (en veel méér) dan de taal leren van het land waarheen men trekt, of zich perfectioneren in het vak, waarin men ginds hoopt te zullen slagen. Het betekent — hoe gek het ook moge klinken — een zekere oefening in het afstand doen, een losmaking van allerlei rondom-je. Tegelijkertijd een ver-

groten van het eigen gevoel van zekerheid en veiligheid, nu niet meer gebaseerd op de bescherming welke de omgeving bieden kan, maar op het evenwicht binnen de eigen persoon. Men kan daarbij denken aan de wijze waarop in één van de vele nieuwe-stadsbuurten volwassen bomen in de plantsoenen worden geplant. Van die bomen, grote bomen dus, wordt van tevoren het wortelstelsel beknot, klein gehouden, waardoor bij overplanting — waarbij ook de boom zelf drastisch wordt ingesnoeid — de levenskansen de beste zijn. Losgerukt worden, zó maar bruto, terwijl de fijnvertakte vezelen ergens aan vastgehaakt zijn, is in hoge mate pijnlijk en soms levensgevaarlijk, zowel voor bomen als voor mensen. 't Gebeurt tóch, in de wereld van vandaag zelfs veelvuldig. Ongeprepareerd gaat men wegtrekken, HET ONBEKENDE TEGEMOET, omdat het moet, omdat men verjaagd wordt. Men heeft z'n angst niet rustig kunnen overdenken, en zich ook niet langzaamaan kunnen losmaken, integendeel, men heeft zich juist vastgeklampt aan z'n naaste omgeving, hopen dat het niet nodig zou zijn, dat wegtrekken. Men wist toch dat het voorgoed zou zijn als het eenmaal gebeurde, het afscheid van dat dierbare, verrukkelijke land waar men was opgegroeid en velen rebelleerden tegen het feit dat men, als groep, het kind van de rekening is geworden. Misschien is dát het allermoeilijkste te accepteren, het feit dat men eenvoudig gemalen wordt tussen de onbedwinkbare machten van de tijd. Tussen het opkomend nationalisme en het stervende kolonialisme, tussen zich vestigende dictaturen en worstelende democratieën raken grote en kleine mensengroepen in de knel met daarin de enkelingen, vechtend om het behoud van eigen wezen en de verovering van een miniem stukje zekerheid om op staande te blijven.

Juist het besef van de onwrikbaarheid en de omvang van de krachten die op elkaar stoten maakt angstig, geeft een gevoel van hulpeloosheid — elke groep en elk mens zal in die situatie worstelen om steun en begrip en om een voor hem aanvaardbare verklaring van wat hen trof. Noemt men het „het lot”? Of het „noodlot”? Het „rad der geschiedenis”? „De wijnpers”, zegt Vondel ergens, „de wijnpers van Gods grimmigheid zal rode en witte druiven parsen...”

Ja, ongetwijfeld zullen sommigen hun eigen ontworteling ervaren als grimmigheid van God, in de zin van toorn of gramschap over daden of misstappen die zij of hun groep begingen.

Maar het beeld van de wijnpers kan ook gelden juist voor die onontkoombare kracht, die eenmaal in gang gezet niet meer te stuiten is en mensengroepen meesleurt, vervormt en soms vernietigt, zoals de druiven tot sap worden geperst.

Ik denk aan al degenen, die door de in versneld tempo zich vrij en zelfstandigmakende Oosterse volken, tussen de wal en het schip raken, omdat zij van gemengd bloed zijn. Omdat hun geslacht — soms een oud, eerbiedwaardig geslacht — ontstond door de nauw-menselijke aanraking van blanke en donkere mensen in een tijd dat een dicht nabuurschap ontelbare van die aanrakingen deed ontstaan, terwijl de loop der geschiedenis thans de jonge, nationale Oosterse staten heeft geschapen, die driftig elke aanraking van zich afduwen. Geduwd wordt daar-

mee de hele grote groep die nu tussen wal en schip raakt.

Ik stond onlangs op de railing van een schip, dat Indische Nederlanders naar ons land bracht en ik stond er urenlang. Het schip lag aan de kade, in het vroege morgenuur, de ontscheping zou weldra beginnen. Overal zaten de families startklaar bijeen, de kinderen zo dik mogelijk aangekleed — 't was één van onze warmste zomerdagen, maar Holland is immers koud?! — handjes met witte wanten stijf in de lucht stekend. Rondom elke familiegroep een kring pulende mandjes en tassetjes met de „laatste dingen” — soms zelfs met een paar mooie planten uit de tuin daarginds... „Waar ga jij heen?” riep een knappe jonge meid, de rode alpinopet, die ook al tot de winteruitrusting hoort, uitdagend en flatteus achterop haar pikzwarte bos haar, tegen één van de bootvriendjes, „weet je 't al?” — Eygelshoven! — was het antwoord en ik zag het contractpension voor me, zoals zich dat in Eygelshoven en in een tiental andere plaatsen voor hen zou openen: de eerste ankerplaats in dat duizendmaal beprate Holland. De kleine, volgepropte kamer, waar men maandenlang op z'n koffers en naast z'n stapelbedden zal leven, de wasbak met de koude kraan, waarin eindeloos gepluimd zal moeten worden, de kachel als moeilijk te hanteren object en het vreemde eten waaraan men niet kan ontkomen. Een maandenlange zorg om wat men zich als positie zal kunnen opbouwen, een langzaamaan vernietigen van toch nog wel gekoesterde illusies over wat mogelijk zou zijn en in het hart, voorgoed, een verlangen naar het land dat men achterliet. Geromantiseerd weldra, afgerond en uitgegroeid tot een heerlijkheid van warmte en gemak, zalig om aan terug te denken.

Hoe zullen al deze gezinnen van de „Zuiderkruis” dit verwerken? Hoe hebben ze hun lot aanvaard, wat betekent voor hen de lotsverbondenheid, die op deze boot, die hen tezamen aan de Nederlandse wal brengt nog zo duidelijk is? Hoe ver strekt hun bewustzijn van de wijnpers, die witte en rode druiven perst, blanke en donkere vruchten vermaalt? De sterksten onder hen zullen, dwars door alle ellende heen, iets kunnen aanvoelen van de grootsheid van deze massale wijnpers, die hen meesleurde en ontwortelde. Het deel van hun wezen dat een Oosterse inslag heeft, is hen daarbij tot steun.

En de westerse wereld, die hen hier ontvangt? Die ontvangst is misschien wel vrij redelijk. Zelfs zonder dat men daarbij aan de minister-president en de fotograaf denkt, kan men zeggen dat onze volksgemeenschap zich aan de eerste verzorging, het transport, de huisvesting veel heeft laten gelegen liggen. Maar dan verder? Heeft die volksgemeenschap het besef dat zo langzamerhand een grote groep nieuwe medeburgers een eigen bijdrage aan onze samenleving komt geven? Wie van ons heeft begrip voor de achtergrond van waaruit zij in ons midden zijn komen leven? Zal misschien pas op het moment dat ons eigen schuitje lek stoot, ons duidelijk voor ogen staan wat er aan de hand is met al diegenen die nu op een vlot met elkaar hier komen aandrijven? Op dat moment zal men weten, wellicht, wat het wil zeggen, dat de wijnpers rode én witte druiven perst.

Mevr. D. HEROMA-MEILINK.

VERHUIZEN

Vroeger verhuisden wij graag en vaak. Weliswaar niet zo vaak als de oom, van wie in de familie werd verteld, dat hij, des avonds van zijn werk huiswaarts kerende, niet meer wist waar hij woonde en tal van adressen afliep, waar hij wel eens een of meer nachten had doorgebracht voor hij weer op vrouw en kroost stiet. Neen, zó bont hebben wij het niet gemaakt. Maar in een tijdvak van elf jaar hebben wij toch tien verschillende huizen bewoond.

Voor deze mobiliteit waren verscheidene redenen. Soms noopte verandering van werkkring tot het inpakken van het huisraad en het wegtrekken naar andere hemelstreken. Een andere keer verlieten wij halsoverkop een huis, dat er uitzag als een villa, maar dat juist tegenover een wielerbaantje was gelegen, waar men in het seizoen van zondagsmorgens tien tot 's middags vijf uur koppelwedstrijden hield, opgeluisterd met vijf gramofoonplaten. Dit was reeds een zware beproeving en toen bovendien bleek, dat nu en dan stenen uit de muur vielen, soms juist naast het broze lichaampje van onze eerstgeborene, toen hebben wij ons elders gevestigd.

Ons volgende huis was een beknopte en toch ruime woning, waar wij f 12,50 per maand aan huur verwoonden. Terugziende op deze tijd begrijpen we nu nog niet, waarom we toen niet rijk zijn geworden. Zeker is echter, dat wij in deze nederige stulp gezond en gelukkig maar nog steeds arm zijn gebleven.

Na veertien maanden kregen wij het weer hoger in de bol. Deze keer betrokken wij een landhuis, waarvan bestek en tekeningen ontsproten waren aan het brein van een confectiehandelaar, die zich in een latere fase van zijn leven meer tot de onroerende goederen voelde aangetrokken. Over hetgeen een gerieflijke woning genoemd kon worden verschilden wij op sommige punten met hem van mening. Zo vond hij gas iets overbodigs zo niet schadelijks, waaraan alle kamerplanten en dikwijls ook de bewoners stierven. En riolering vond hij rondweg een verkwisting. Men liet, zo meende hij, niet zomaar kostbare meststoffen wegvloeien om vervolgens voor duur geld namaakmest in zakken te kopen. Hij was echter niet te beroerd om, als wij dat nu eenmaal wilden, dure voorzieningen aan zijn huis aan te brengen, teneinde het ons naar de zin te maken. Later ervoeren wij, dat tengevolge van een onvolkomenheid in de bouwwijze het hemelwater binnenshuis werd afgevoerd. Toen wij onze huisheer op dit inconvenient wezen, was hij verbaasd en verontwaardigd. Wisten wij dan niet, dat elk huis inregende en dat het technisch onmogelijk was een waterdichte woning te bouwen? Neen, dat wisten wij niet. Welnu, dan zou hij om ons te gerieven tegen het huis een serre laten bouwen, maar dan was het ook uit. Wij hebben deze oplossing dankbaar aanvaard. Daarna is de kamer droog gebleven en over het feit, dat de serre bij elke regenbui blank stond, hebben wij geen gewag gemaakt.

Anders zou de goedgezak misschien aan die serre een andere serre gebouwd hebben en zo voort, tot dat onze hele tuin vol serre stond. En wij wilden nog plaats overhouden voor de afrikaantjes en de tomaten, die wij telkenjare, maar steeds vergeefs, trachten te kweken.

Enfin, toen alles zover in orde was, verkocht hij het pand. De confectiebouwer bood ons een andere woning aan, waar hij onmiddellijk uit eigen beweging een serre tegenaan geplakt had. Dat de ramen zo hoog waren aangebracht, dat men vanuit de kamer nooit iets van het schone landschap zag, namen wij op de huur toe. Ook namen wij, murw en strijdensmoe, er genoegen mee, dat in dit huis de riolering ontbrak.

Dat is allemaal lang geleden. We zijn sindsdien nog enkele malen verhuisd, maar de laatste jaren gaat dat zo gemakkelijk niet meer.

Toch blijven wij, jong en avontuurlijk als wij zijn, naar veranderingen haken. Soms zetten wij de tafel tegen het raam, dan weer tegen de muur en nu staat hij in het midden. Het is ons ook gebleken, dat het verplaatsen van een paar stoelen, het leven een nieuwe glans verschaft.

Het wrakke schrijftafeltje, waaraan ik mij sinds mijn jeugd pleeg af te zonderen, heeft het hele huis al doorgezworven en staat nu in de donkerste hoek. Niet praktisch, maar wel knus en zeer geborgen.

Ook is er veel te bereiken met het verplaatsen der lampen. De n.v. Philips Gloeilampenfabriek zou er plezier in hebben te zien op hoeveel plaatsen wij een lichtpunt weten aan te brengen. Zo zien wij elkaar steeds onder een nieuwe belichting en dat is altijd weer verrassend.

Eigenlijk zouden wij nu weer nodig moeten gaan verhuizen. Meermalen al heeft de regering ten dezen een beroep op ons gedaan. Wij wonen veel te goedkoop en te ruim. Pas bij drie logé's beginnen wij onze gasten onder tafel te slapen te leggen. Als het zo uitkomt kan ik wel eens iemand ontrangen, die mij alleen wil spreken. Dat is óók niet nodig.

Met een beetje inschikkelijkheid zouden wij ons best in een tweekamerflatje kunnen opkrullen. Als iemand mij dan vertrouwelijk wil spreken, moeten we maar zolang in een kroeg gaan zitten. Dat komt de accijnzen ook nog ten goede.

De jaarlijkse huur voor zo'n onderdakje is voldoende om de hele kostprijs van de beknopte woning bovengenoemd te betalen. Nu, men mag mij asociaal en een deloyale opposant noemen, maar daar begin ik niet aan. Al tegoed is buurmans gek. Laat buurman maar een andere gek zoeken.

Als het leven ons te saai wordt, zijn er nog genoeg mogelijkheden om onze omgeving op te frissen. We kunnen altijd nog een boekenkast in de keuken zetten en desnoods een televisieapparaat in de slaapkamer.

Maar later, als de woningmarkt verzadigd is, zullen we onze schade terdege inhalen.

H. H.

Luistert U ook elke 1e dinsdag van de maand naar onze uitzending via de A.V.R.O.-microfoon?
Zie voor de juiste tijd ons overzicht van de komende lezingen.